

Pažyma

dėl Lietuvos Respublikos pozicijų 2019 m. kovo 5 d. ES Aplinkos taryboje svarstomais klausimais

1. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl minimalių reikalavimų pakartotiniam vandens naudojimui

– *Politinė diskusija*

Klausimo esmė

Reglamentu siekiama mažinti vandens trūkumą ES ir sudaryti palankesnes sąlygas pakartotinai naudoti išvalytą miestų nuotekų vandenį, ypač žemės ūkio paskirties žemei drėkinti, kartu užtikrinant visuomenės sveikatos ir aplinkos apsaugą.

Reglamente nustatomi minimalūs regeneruoto vandens kokybės ir stebėsenos reikalavimai, apibrėžiamas rizikos valdymo procesas, kurį turės vykdyti regeneravimo įrenginių veiklos vykdytojas, reikalavimai leidimo išdavimui ir atnaujinimui, kompetentingų institucijų prievolė tikrinti regeneruoto vandens atitiktį leidime nurodytoms sąlygoms, keitimosi informacija tarp kompetentingų valstybių narių institucijų tvarka.

Siekiant didinti skaidrumą, daug dėmesio skiriama visuomenės informavimui. Vandens regeneravimo įrenginių veiklos vykdytojams nustatomi stebėsenos reikalavimai, o valstybėms narėms – pareiga užtikrinti, kad informacija apie vandens kiekį ir kokybę, pakartotinai naudojamo vandens procentinę dalį, palyginus su bendru apdorotų miesto nuotekų kiekiu, informacija apie leidimus ir pan., būtų skelbiama internetu viešai ir atnaujinama ne rečiau kaip kartą per metus.

Nustačius minimaliuosius vandens kokybės ir stebėsenos reikalavimus bei rizikos valdymo užduotis, būtų užtikrintas pakartotinio išvalytų nuotekų vandens naudojimo saugumas, sprendžiama vandens trūkumo problema, išvengta galimų kliūčių laisvam žemės ūkio produktų, laistytų regeneruotu vandeniu, judėjimui, užtikrinta sveikatos ir aplinkos apsauga ir taip padidintas pasitikėjimas pakartotinio vandens naudojimo praktika. Reglamentas prisidėtų prie vandens trūkumo mažinimo tuose ES regionuose, kuriuose jis jau patiriamas, ir padėtų pasirengti imtis veiksmų tose ES vietovėse, kuriose vandens trūkumas artimiausiu metu didės.

Aplinkos taryboje ministrai kviečiami aptarti, kaip harmonizuotų ES taisyklių patvirtinimas galėtų paskatinti pakartotinį vandens naudojimą ir efektyvesnį vandens valdymą, tuo pačiu leidžiant rinkai apspręsti, ar yra pakankamas pakartotinio vandens naudojimo potencialas. Taip pat ministrai diskutuos, ar siūlomi harmonizuoti regeneruoto vandens kokybės ir stebėsenos reikalavimai užtikrins pusiausvyrą tarp žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos bei laisvo saugių žemės ūkio produktų, laistytų regeneruotu vandeniu, judėjimo vidaus rinkoje.

Lietuvos pozicija

Vandens trūkumo klausimas, ypač tam tikruose ES regionuose, keliamas vis dažniau. Todėl išvalytų nuotekų pakartotinis naudojimas gali būti svarbi priemonė, padedanti vietos lygmeniu įgyvendinti Bendrosios vandens politikos direktyvos tikslus, pereiti prie efektyviau išteklius naudojančios ekonomikos ir prisitaikyti prie klimato kaitos. Kita vertus, kuriant naują ES teisinį reguliavimą, svarbu atsižvelgti į šalių geografinius ypatumus ir teisiškai numatyti lankstumą nacionaliniu lygiu apspręsti dėl pakartotinio vandens naudojimo praktikos taikymo šalyje.

Mūsų nuomone, pakartotinis vandens naudojimas turi daug teigiamų aspektų. Jis mažiau veikia aplinką, nei kiti alternatyvūs būdai, pvz., sūraus vandens gėlinimas. Kai kuriais atvejais pakartotinai naudojant vandenį gali mažėti dirbtinių trąšų poreikis, sąlygojama tinkamesnė kainodara, skatinanti racionalų vandens išteklių naudojimą. Pakartotinis vandens naudojimas galėtų pagerinti apsirūpinimą maistu, užtikrinant alternatyvų drėkinimo šaltinį, taip pat galėtų prisidėti prie užimtumo didinimo ir darbo vietų kūrimo.

Atsakydami į antrąjį klausimą, norime pabrėžti, kad pakartotinai naudojant išvalytas nuotekas būtina užtikrinti žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą. Geriausias būdas tai pasiekti yra rizikos valdymas. Toks požiūris taikomas maisto perdirbimo pramonėje jau kelerius metus, siekiant užtikrinti

maisto saugą. Manome, kad šalys ir regionai turėtų patys atidžiai įvertinti pakartotinio vandens naudojimo sistemos poreikį, privalumus ir trūkumus, ir tuo remdamiesi priimti sprendimą dėl jos taikymo.

2. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės

– *Bendrasis požiūris*

Klausimo esmė

Direktyva dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės (toliau – Geriamojo vandens direktyva) dėstoma nauja redakcija. Peržiūrėti direktyvos reikalavimai, susiję su vandens kokybės standartais, įtvirtinamas rizika grindžiamas požiūris į vandens monitoringą, harmonizuojami informacijos teikimo vartotojams reikalavimai ir besiliečiančių su geriamuoju vandeniu produktų standartai, nustatoma pareiga pagerinti prieigą prie vandens.

Svarstant pasiūlymą ES Tarybos Aplinkos darbo grupėje, daugiausia diskusijų kilo dėl dviejų klausimų – besiliečiančių su geriamuoju vandeniu produktų standartų harmonizavimo ir prieigos prie vandens.

Pasiūlyme numatyta, kad techniniai reikalavimai su geriamuoju vandeniu besiliečiantiems įrenginiams (statybos produktams) ir medžiagoms būtų nustatomi pagal vidaus rinkos teisės aktus, t. y. išduodant standartizavimo įgaliojimus pagal Statybos produktų reglamentą. Taip būtų pašalinamos vidaus rinkos kliūtys, mažėtų administracinė našta ir išlaidos nacionalinėms tikrinimo bei pripažinimo procedūroms. Tačiau dalis valstybių narių nepritaria šiam pasiūlymui ir mano, kad reikalavimai su vandeniu besiliečiančioms medžiagoms turi būti nustatyti Geriamojo vandens direktyvoje, kadangi į Statybos produktų reglamento taikymo sritį nepatenka visos vandens tiekimo grandinėje esančios medžiagos ir įrenginiai (pvz., ne pastatuose esantys siurbliai, sklendės, skaitikliai ir pan.).

Antroji diskusijų tema susijusi pasiūlymu nustatyti pareigas valstybėms narėms gerinti prieigą prie geriamojo vandens, skatinti jį vartoti ir imtis priemonių, kad geriamasis vanduo būtų prieinamas socialiai pažeidžiamiausioms gyventojų grupėms. Tačiau kai kurių valstybių narių nuomone Geriamojo vandens direktyva yra techninis teisės aktas, kuriuo nustatomi kokybės standartai, todėl jis netinka prieigai prie vandens reguliuoti.

Tikimasi, kas Aplinkos taryboje ministrai sutars dėl bendrojo požiūrio, kuriuo remiantis būtų pradėtos derybos su Europos Parlamentu.

Lietuvos pozicija

Lietuva pritaria bendrajam požiūriui dėl Geriamojo vandens direktyvos projekto, kuriuo siekiama užtikrinti geriamojo vandens kokybę, suteikti prieigą prie geriamojo vandens ir pagerinti vartotojų informavimą apie vandens kokybę ir paslaugas.

Sutinkame, kad direktyvoje ir įgyvendinamuosiuose aktuose būtų nustatyti minimalieji higienos reikalavimai su geriamuoju vandeniu besiliečiančioms medžiagoms. Tačiau manome, kad būtina aiškiai apibrėžti, kaip bus taikomi ir tarpusavyje derinami Geriamojo vandens direktyvoje nustatyti minimalūs higienos reikalavimai ir Statybos produktus reguliuojantys teisės aktai. Būtina užtikrinti, kad reikalavimai ir siūlomos priemonės nepersidengtų ir nebūtų kuriama papildoma administracinė našta gamintojams ir priežiūros institucijoms.

3. Komisijos komunikatas „Švari mūsų visų planeta. Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija“

– *Politinė diskusija*

Klausimo esmė

2018 m lapkričio 28 d. Komisija paskelbė Komunikatą dėl ilgalaikės ES išmetamo šiltnamio efekto sukeliančių dujų (ŠESD) kiekio mažinimo strategijos, kuriame pateikta strateginė klestinčios,

modernios, konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija. Komunikatas parengtas reaguojant į 2018 m. kovą pateiktą Europos Vadovų Tarybos prašymą.

Strategijoje atskleidžiama, koku būdu ES gali pirmauti investuodama į realistinius technologinius sprendimus, skatindama piliečių savarankiškumą ir geriau koordinuodama priemones tokiose srityse kaip pramonės politika, finansai ir moksliniai tyrimai. Labai svarbu, kad tai būtų pasiekta įvykdžius socialiai teisingą pertvarką, didinant ES konkurencingumą pasaulinėse rinkose, kuriant aukštos kvalifikacijos darbo vietas ir užtikrinant tvarų augimą Europoje. Taip pat reikia spręsti kitas aplinkos problemas, pvz., susijusias su oro kokybe ar biologinės įvairovės nykimu.

Strategija apima visas susijusias politikos sritis ir atitinka Paryžiaus susitarimo tikslą užtikrinti, kad vidutinės pasaulio temperatūros padidėjimas būtų gerokai mažesnis nei 2°C, palyginti su ikipramoninio laikotarpio lygiu, ir toliau dėti pastangas, kad jis neviršytų 1,5°C, palyginti su ikipramoninio laikotarpio lygiu. Strategijoje jokie konkretūs tikslai, kuriuos Sąjunga turi pasiekti, pvz., 2040 m. ar 2050 m., nenustatyti. Joje pateikiamos pasirinkimo galimybės ir susiję scenarijai siekiant neutralizuoti ilgalaikį poveikį klimatui, kad grynasis išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimas iki 2050 m. siektų 80–100 proc.

2019 m. gegužės 9 d. Sibiu Europos Vadovų Taryba aptars strategiją. Po išsamių debatų 2019 m. ES ne vėliau kaip 2020 m. pateiks strategiją JT bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencijai, kaip reikalaujama pagal Paryžiaus susitarimą, taip parodydama pavyzdį visoms susitarimo šalims ir ragindama jas imtis analogiškų veiksmų.

Iki 2018 m. pabaigos valstybės narės pateikė savo nacionalinius klimato ir energetikos veiksmų planus, o iki 2020 m. parengs individualias ilgalaikes nacionalines 2050 m. strategijas.

Aplinkos taryboje ministrai aptars, kokios ilgalaikės vizijos dalys yra svarbiausios atsižvelgiant į iššūkius ir galimybes pereiti prie klimatui neutralios ekonomikos ir kokios politikos priemonės galėtų padėti spręsti konkrečias problemas. Taip pat bus diskutuojama, kaip paskatinti investicijas naujų technologijų, švietimo ir mokymo srityse, vykdant mokslinius tyrimus, kuriant ir vystant inovacijas.

Lietuvos pozicija

Lietuva pritaria Komisijos pastangoms apibrėžti ES klimato kaitos ir energetikos politikos viziją – iki 2050 m. pasiekti ekonomikos neutralumą klimatui.

Lietuvos nuomone, siekiant Paryžiaus susitarimo tikslų, būtinas užmojų didinimas globaliu mastu ir ambicingi visų didžiųjų ekonomikų pasaulio šalių veiksmai. Tik užtikrindami vienodas sąlygas išsaugosime ES pramonės konkurencingumą, žmogiškuosius išteklius, darbo vietas ir paskatinsime suinteresuotas visuomenės grupes įsitraukti į struktūrinius pokyčius.

ES vizijai realizuoti būtinas visų ūkio sektorių, tokių kaip energetika, pramonė, transportas, žemės ūkis, sklandus perėjimas prie mažo išmetamųjų šiltnamio dujų kiekio, atsparių klimato kaitos pokyčiams technologijų. Mums svarbu, kad būtų atsižvelgiama į atskirų ES valstybių narių ekonomines ir socialines galimybes, leidžiant pasirinkti kaštų ir naudos prasme tinkamiausius būdus ir priemones. Kadangi didžioji dalis reikalingų investicijų turės būti gaunama iš privataus sektoriaus ir vartotojų, būtini ES lygmens ekonominiai ir finansiniai instrumentai paskatoms sukurti. Manome, kad būtina skatinti viešojo ir privataus sektorių, mokslo institucijų partnerystę. Nemažiau svarbus ES ir valstybių narių finansinių institucijų įtraukimas teikti finansines paskatas privačioms investicijoms, taikant „green bond“, investavimo į akcinį kapitalą ir kitus inovatyvius instrumentus. Taip pat svarbus darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, visuomenės informavimas ir švietimas dėl darnaus judumo, vartojimo ir sveikos gyvensenos įpročių, kuris prisideda prie poveikio klimatui mažinimo.

4. Europos semestro žalinimas

– *Pasikeitimas nuomonėmis*

Klausimo esmė

Ministrų diskusijoms skirtas dokumentas „Europos semestras: galimybė paskatinti darnias investicijas“ remiasi 2018 m. lapkritį Komisijos paskelbta 2019 m. metine augimo apžvalga. 2019 m.

nacionaliniu lygmeniu rekomenduojama koncentruotis į aukštos kokybės investicijas, našumo augimą skatinančių reformų įgyvendinimą, įtraukties ir institucijų galimybių didinimą, viešųjų ir makrofinansų stabilumo užtikrinimą. ES lygmeniu išskiriami šie prioritetai: vieningos rinkos stiprinimas, vieningos Ekonominės ir pinigų sąjungos (EMU) užbaigimas, Europos Socialinių Teisių ramstyje išdėstytų principų skatinimas.

Europos semestras suteikia unikalią galimybę integruoti aplinkosaugos problemas į platesnę ekonomikos ir investicijų politiką. Investicijos į mažataršę žiedinę ekonomiką, įskaitant inovacijas, yra esminis elementas Europai siekiant išlikti konkurencinga, ir būdas padidinti našumą, nesukeliant grėsmės gyvenimo kokybei. Žalesnės ir darnios investicijos turi išlikti ES biudžeto prioritetu. Tokios investicijos galėtų sutaupyti apie 600 milijardų EUR ir sukurti 400 tūkst. naujų darbo vietų. Pagrindinis iššūkis – siekti, kad ateities investicijos atneštų socialinę naudą ir nedarytų tiesioginės ar netiesioginės žalos gamtai.

Kovo 5 d. Aplinkos taryboje ministrai kviečiami diskutuoti, kaip po 2020 m. planuojamose investicijose galėtų būti labiau užtikrintas darnumas ir kokius įrankius reikėtų pasitelkti nacionaliniu lygiu, kad būtų galima užtikrinti darnias investicijas. Taip pat ministrai aptars, kaip sustiprinti perėjimą prie žaliosios ekonomikos, pasinaudojant aplinkosaugine / administracine reforma.

Lietuvos pozicija

Lietuva pritaria, kad darnios investicijos ir jų žalinimas turi išlikti ES prioritetu. Lietuvos nuomone, būtina ir po 2020 m. išlaikyti reikšmingas tiesiogines investicijas į esminius aplinkos apsaugos infrastruktūros sektorius, susijusius su atliekų mažinimu, vandens ir oro kokybe, bioįvairove ir ekosistemomis, didesniu energijos vartojimo efektyvumu ir atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimu.

Siekiant darnių ir aplinkosaugos prasme efektyvesnių investicijų po 2020 metų, svarbu, kad žiedinės ekonomikos principai ir tikslai būtų integruoti ne tik į Europos Sąjungos, bet ir į valstybių narių svarbiausius strateginius dokumentus. Svarbu, kad skirtingi sektoriai būtų orientuoti į tų pačių tikslų – socialinių, ekonominių ir aplinkos apsaugos – siekimą.

Planuojant investicijas, taip svarbu turėti tikslą ir išsamią teritorinę darnumo išraišką. Todėl nacionaliniai teritoriniai planai galėtų būti viena iš darnių investicijų užtikrinimo priemonių, užtikrinanti darnų investicijų paskirstymą erdviniu požiūriu, darnų teritorijos vystymąsi, tolygią fizinės infrastruktūros plėtrą ir efektyvų lėšų panaudojimą. Siekiant žiedinės ekonomikos tikslų iš esmės turime keisti požiūrį į atliekas ir jas vertinti kaip vertingas žaliavas. O antrinių žaliavų panaudojimo galimybės glaudžiai susijusios su privataus sektoriaus išsitraukimu. Todėl ir ES, ir nacionalinių institucijų lygiu būtina ieškoti konkrečių sprendimų kaip sukurti sistemą, skatinančią gaminti aplinkos požiūriu pranašesnius produktus, t. y. numatyti tokias veiklas skatinantį teisinio reguliavimo mechanizmą, peržiūrėti mokestinius įpareigojimus, suformuoti finansavimo mechanizmą, tikslingai nukreipiant ES ir nacionalines investicijas.

Investicijos į mokslinius tyrimus ir inovacijas, ekologinio projektavimo, pažangių, beatliekių technologijų skatinimas, papildomų kriterijų įtraukimas į viešuosius pirkimus galėtų prisidėti prie didesnio antrinių žaliavų kiekio naudojimo ES ir žiedinės ekonomikos tikslų siekimo.

Gyvoji ir negyvoji gamta, biologinė įvairovė, ekosistemos, gamtiniai ištekliai – visa tai yra mūsų socialinių ir ekonominių sistemų pagrindas. Nuo šių gamtinių sistemų būklės ir jų teikiamų paslaugų priklauso mūsų visų sveikata ir gerovė. Tai – neatsiejama nuo Europos socialinio ramsčio, kuris turi užtikrinti aukštus europiečių gyvenimo kokybės standartus. Todėl, Lietuvos nuomone, ekosisteminių paslaugų vertė galėtų būti įtraukta į apskaitą planuojant investicijas (jeigu būtų nustatyti aiškūs ekosisteminių paslaugų vertės investicijose apskaičiavimo principai). Įgyvendinant investicinius projektus turėtų būti užtikrinamas ekosisteminių paslaugų tiekimas ir jų gera būklė.

Manome, kad perėjimui prie žaliosios ekonomikos galėtų padėti tokios administracinės reformos, kurios pagerintų koordinavimą, paskatintų efektyvesnį išteklių panaudojimą, sustiprintų aplinkosaugines institucijas ir jų administravimo galias. Ieškant inovatyvių valdymo ir administravimo būdų, verta pasiremti pažangaus ir atsakingo verslo patirtimi, kuris greitai ir efektyviai pritaiko naujas technologijas ir moderniausias, geriausiai atitinkančias šiuolaikines realijas vadybos sistemas. Svarbu siekti į šį procesą įtraukti visas suinteresuotas grupes, nes tai leistų sumažinti išteklių poreikį.

5. Komisijos komunikatas „Visapusiškos ES politikos dėl endokrininę sistemą ardančių medžiagų kūrimas“

– Politinė diskusija

Klausimo esmė

Komisijos komunikate aprašomi veiksmai, skirti tobulinti endokrininę sistemą ardančių medžiagų reguliavimą ir įgyvendinti prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus.

7-oje Aplinkosaugos veiksmų programoje buvo išskirtos prioritetinės sritys – būtinybė imtis priemonių užtikrinant saugą nuo kombinuoto cheminių medžiagų poveikio ir endokrininę sistemą ardančių medžiagų poveikio. Neseniai priimti ES teisės aktai pirmą kartą apibrėžė kriterijus, pagal kuriuos cheminės medžiagos priskiriamos prie endokrininę sistemą ardančių medžiagų. Pagal šiuos teisės aktus biocidiniai ar augalų apsaugos produktai, kuriems būdingos endokrininę sistemą ardantys savybės, negali būti autorizuojami ir tiekiami rinkai plačiosios visuomenės naudojimui.

Komunikate aprašoma, kaip Komisija planuoja toliau veikti tobulinant endokrininę sistemą ardančių medžiagų valdymą, informuotumo didinimą, įgytą patirtį nustatant kriterijus:

- bus atliekama kompleksinė galiojančių teisės aktų patikra, koncentruojantis į tas sritis, kuriose nėra specialiųjų nuostatų dėl šių medžiagų reguliavimo,
- pagal programą „Horizontas 2020“ bus skiriama parama moksliniams tyrimams,
- bus kuriami portalai, kuriuose mokslininkai, vieši ir privatus asmenys galės keistis informacija, dalintis gerosiomis praktikomis,
- planuojama didinti paramą tarptautinėms organizacijoms, dirbančioms šioje srityje.

Deja, Komisija nenurodo laiko terminų, iki kada minėtos veiklos bus įgyvendintos.

Aplinkos tarybos posėdyje ministrai kviečiami aptarti, koks būdas būtų geriausias kuriant nuoseklią ES politiką dėl endokrininę sistemą ardančių medžiagų ir kokių konkrečių trumpojo laikotarpio veiksmų reikėtų imtis, kad būtų pagreitintas 7-oje Aplinkosaugos veiksmų programoje priimtų įsipareigojimų vykdymas ir pasiekti joje nustatyti tikslai.

Lietuvos pozicija

Mūsų nuomone, nuoseklios ES politikos dėl endokrininę sistemą ardančių medžiagų pagrindas turėtų būti Europos Sąjungos netoksiškos aplinkos strategija, kurioje būtų numatytos horizontalios priemonės, mažinančios šių medžiagų neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Todėl raginame Komisiją atsižvelgti į 7-osios Aplinkosaugos veiksmų programos įsipareigojimus ir paspartinti strategijos rengimą.

Vienas iš konkrečių trumpojo laikotarpio veiksmų galėtų būti dinamiško galimai endokrininę sistemą ardančių medžiagų sąrašo sudarymas. Vadovaujantis šiuo sąrašu būtų galima apsispręsti dėl reikalingų teisinio reguliavimo priemonių. Taip pat manome, kad endokrininę sistemą ardantys medžiagos turėtų būti tiriamos tokiuose visuomenės naudojamuose produktuose kaip žaislai, kosmetikos gaminiai, su maistu besiliečiančios medžiagos, medicinos priemonės, vaistai. Pažymėtina, kad minėtus produktus reguliuojančiuose teisės aktuose nėra konkrečių nuostatų dėl endokrininę sistemą ardančių medžiagų. Todėl, remiantis atlikta analize, būtina kuo greičiau priimti atitinkamus teisės aktus.

Žygmantas Vaičiūnas
Energetikos ministras,
laikinai einantis
aplinkos ministro pareigas

2019-02-22

